

LB-1995-2297

INSTANS:	Borgarting lagmannsrett - Dom.
DATO:	1996-10-18
DOKNR/PUBLISERT:	LB-1995-2297
STIKKORD:	Erstatningsrett. Æreskrenkelser. Straffeloven § 247, skadeserstatningsloven § 3-6, tvistemålsloven § 172 og § 174.
SAMMENDRAG:	Person omtalt i bok om rasistiske grupper i Norge ble tilkjent kr 20.000 i oppreisning. Det ble ikke ført sannhetsbevis for beskyldninger om at vedkommendes holdninger og uttalelser var rasistiske og beskyldningene ble ansett utilbørlige. Kravet var i stevningen begrenset oppad til kr 250000. Siden oppreisningsbeløpet ble satt såvidt lavt som til kr 20000, og siden vedkommende i noen grad selv hadde gitt foranledningen til bokens innhold, noe som var tvistetema i ankesaken, ble saksomkostningsspørsmålet løst etter tvistemålsloven § 174 og ikke etter § 172, jf Schei, I, side 352.
SAKSGANG:	Oslo byrett Nr. 94-6308 A/76 - Borgarting lagmannsrett LB-1995-2297 A. Anket til Høyesterett, for utfall av dommen se HR-1997-103 K.
PARTER:	Ankende part: A (Prosessfullmektig: Advokat Per Danielsen, Oslo). Motpart: Henrik Lunde (Prosessfullmektig: Advokat Sigurd-Øyvind Kambestad, Oslo).
FORFATTER:	Lagdommer Jørgen F. Moen, formann, Lagdommer Trygve Schiøll, Sorenskriver Kjell Gundelsby,

Dom:

Saken gjelder krav om oppreisning for ærekrenkelser fra person omhandlet i bok utgitt av Antirasistisk senter.

Henrik Lunde er sosiolog og ansatt i Antirasistisk senter som forsker. Høsten 1993 utga senteret en bok forfattet av Lunde. Bokens tittel var Aller ytterst med undertittel Rasistiske grupperinger i Norge.

Bak på bokens omslag opplyses det blant annet følgende om bokens innhold:

ALLER YTTERST er den første boken som gir et innblikk i dagens rasistiske grupperinger i Norge.

For fire år siden lo folk i Tyskland av nynazistene som delte ut løpesedler med teksten: "Tyskland for tyskere - utlendinger ut". I dag har latteren stilnet. 68 mennesker er drept av nynazister siden gjenforeningen.

Mange spør seg om det samme kan skje i Norge. Er rasistiske grupper i Norge Hitlers arvtakere eller er det bare en gjeng tullinger ?

Fra bokens forord kan følgende siteres:

Mange kaller dem rasister. Selv kaller de seg nazister, nynazister, rasister, nasjonalister eller patrioter. Merkelapper er praktiske, men innholdet er viktigere. De grupper som omtales i denne boken blir kalt rasistiske fordi de i ord og handling diskriminerer og trakasserer enkeltmennesker og grupper på grunn av deres etniske opprinnelse, kultur eller religion.

Mennesker som er med i rasistiske grupper er ikke noen ensartete typer. De er ikke monstre, Hitlerelskere eller gale.

De er som folk flest. Nesten.

Deres løsning på engstelse og misnøye, en kanal for sitt hat - er å ha noen å legge skylden på: Blir vi kvitt innvandrerne, så blir vi kanskje samtidig kvitt samfunnsproblemer som narkotika, voldtekter, knivstikking og trygdemisbruk?

Ankende part, A, er omtalt i boken på side 60 som følger:

TVERRPOLITISK VELGERINITIATIV (TVI)

Denne gruppen er faktisk registrert som parti. Det ledes av adjunkt A, og opererer fra en postboksadresse på Bjølsen. Det er et leserbrevparti som sjelden viser seg offentlig, med unntak av As deltagelse ved enkelte debatter i TV, og hennes løpesedler for Den norske Forening.

Ankende part er også nevnt i boken på side 78:

I likhet med det øvrige norske samfunnet, er det menn, og stort sett eldre menn som er ledere, med unntak av Hege Søfteland (Nasjonaldemokratene) og A (Tverrpolitisk Velgerforbund). I de militante gruppene er gjennomsnittsalderen lavere, men det er menn som leder her også. I skinheadmiljøene er det et større innslag av jenter enn i de andre gruppene.

Bakgrunnen for at A er nevnt i boken, er at hun har skrevet innlegg i aviser vedrørende proformaekteskap mellom innvandrere og norske piker, om uheldige følger ved for stort innslag av utlendinger i norske borettslag, et tema hun også ble intervjuet om, og om det negative ved å forstyrre og snu Arne Myrdal ryggen på folkemøter. Videre har hun deltatt på et seminar arrangert av Aksel Breian i Svarstad, våren 1992 og i en periode 1992 - 1993 vært leder av Fedrelandspartiets interimstyre i Oslo.

A reiste sak mot Henrik Lunde for Oslo byrett med krav om oppreisning begrenset oppad til kr 250000,- etter skadeserstatningsloven (skl) § 3-6.

Oslo byrett avsa den 22. mai 1995 dom med slik domsslutning:

1. Henrik Lunde frifinnes.
2. Innen to uker fra denne doms forkynnelse betaler A saksomkostninger til Henrik Lunde med kr 31575,- -kronertrettientusenfemhundreogsyttifem-.

A har i rett tid påanket byrettens dom og har for lagmannsretten nedlagt slik endelig påstand:

1. Henrik Lunde dømmes til å betale til A oppreisning begrenset oppad etter lagmannsrettens skjønn til kr 100.000,-
2. Henrik Lunde dømmes til å betale sakens omkostninger for byretten og lagmannsretten.

Henrik Lunde har tatt til motmæle og har for lagmannsretten nedlagt slik endelig påstand:

1. Byrettens dom stadfestes, dog slik at for saksomkostningsavgjørelsen tillegges 12% rente p.a. fra forfall til betaling skjer.
2. A betaler Henrik Lundes omkostninger for lagmannsretten med tillegg av 12% rente p.a. fra forfallsdato til betaling skjer.

Ankeforhandling ble holdt i Oslo den 8., 9. og 10. oktober 1996. Partene møtte med sine prosessfullmektiger og avgav forklaring. Fem vitner, herav to sakkyndige, avgav forklaring. Det ble foretatt slik dokumentasjon som rettsboken viser.

Om det nærmere saksforhold og partenes anførsler vises til byrettens dom og lagmannsrettens bemerkninger i det følgende.

Ankende part, A, har i det vesentlige gjort gjeldende:

Oppreisningskravet er basert på at Lunde uten grunn og uten å kunne føre sannhetsbevis har beskyldt A for rasisme ved at hun to steder er nevnt i boken Aller ytterst med undertittelen De rasistiske grupperinger i dagens Norge.

A beskyldes dermed for straffverdige handlinger, eller iallfall for utvilsomt klanderverdig opptreden. Begge alternativer innebærer at A er blitt ærekrenket.

Ved vurderingen av beskyldningenes innhold, må utgangspunktet tas i den definisjon av rasistisk

som Lunde selv gir i bokens forord. Det følger her at A kalles rasistisk fordi hun i ord og handling diskriminerer og trakasserer enkeltmennesker og grupper på grunn av deres etniske opprinnelse, kultur eller religion. Det er denne defisjonen som den jevne, vanlige leser av boken vil mene forfatteren har benyttet ved omtalen av de grupperinger og personer som nevnes i boken. At det i nyere statsvitenskapelig teori i noen utstrekning opereres med en videre definisjon er uten betydning for saken.

Motpartens henvisning til at boken også omtaler Kongen og statsministeren er åpenbart irrelevant når hensyn tas til den sammenheng disse personer er omtalt. Heller ikke det forhold at Fremskrittspartiet er nevnt, kan være av betydning siden det uttrykkelig anføres at partiet ikke er rasistisk. Dette i motsetning til omtalen av As organisasjon TVI hvor det ikke er inntatt tilsvarende reservasjon. Rent språklig må forordets definisjon fortolkes objektivt. Det kan ikke legges vekt på at Lunde nå mener at ordet "og" flere steder i definisjonen egentlig betyr "eller".

Det avgjørende blir hvordan vanlige lesere oppfatter omtalen av A og hennes organisasjon. En del lesere vil utvilsomt betrakte utsagnene som straffbare; man vet i samfunnet at rasisme er straffbart etter straffeloven § 135a. Andre lesere vil i alle fall ved lesning av boken få inntrykk av at A har opptrådt sterkt klanderverdig i relasjon til innvandrere.

Selv om forordet og bokens undertittel først og fremst omtaler grupper, må beskyldningene anses å være rettet mot A personlig. Hun presenteres som leder av organisasjonen TVI, og hennes navn er nevnt to steder i boken.

Det må etter dette være klart at Lunde har rettet ærkrenkende beskyldninger mot A.

Det bestrides at Lunde har ført sannhetsbevis for beskyldningene.

For det første er det åpenbart at det ikke er ført sannhetsbevis for beskyldningene hvis de skulle innebære at A har overtrådt straffeloven § 135a eller Den internasjonale konvensjon om avskaffelse av alle former for rasediskriminering (Konvensjonen). Det skal mye til etter rettspraksis for at en handling kan straffes etter Konvensjonen eller straffeloven § 135a. Det vises eksempelvis til Rt-1977-114, Rt-1978-1072 og Rt-1981-1305.

Lunde har heller ikke ført sannhetsbevis for at A ved det intervju og de innlegg i avisene og den opptreden som boken beskriver, har opptrådt klanderverdig.

Innlegget i Nationen 19. januar 1989 gjelder proformaekteskap. Innholdet i artikkelen er ikke rasistisk, og de konkrete forslag som fremmes - innføring av visumplikt for borgere fra Marokko, Tunis, Algerie og Gambia samt reetablering av lysningsplikt før ekteskap, kan ikke sies å være klanderverdige ut fra et rasismesympunkt. Norge har senere innført visumplikt for borgere fra de fleste av de landene A nevner. Å gi uttrykk for ønske om reetablering av lysningsplikt før ekteskap, må åpenbart være innenfor ytringsfrihetens grenser.

Intervjuet i Aftenposten den 24. august 1990 hvor A gir uttrykk for ønske om at det ikke må bli for mange utlendinger i borettslag, faller sammen med uttalelser fra en rekke andre i samfunnsdebatten. As konkrete forslag går ut på at utlendinger i noen grad skal stå tilbake for norske borgere ved tildeling av leiligheter i borettslag. Dette er i fullt samsvar med Konvensjonen og representerer ikke noen form for rasisme.

As innlegg i Moss dagblad 14. desember 1991, som gir uttrykk for uenighet med dem som hadde snudd ryggen til Arne Myrdal under enkelte av hans møter, gir uttrykk for en prinsipiell holdning om at man skal høre på politiske motstanderes argumentasjon og møte dem verbalt, ikke ved demonstrasjoner. A er uenig med Arne Myrdal, og hennes innlegg er ikke rasistisk.

A deltok på det såkalte Breianseminaret i Svarstad i 1992. Her holdt hun et innlegg som ikke engang Lunde eller dennes prosessfullmektig har betraktet som rasistisk. Innlegget er således ikke dokumentert. Skulle As opptreden ved denne anledning betraktes som rasistisk, måtte det være i kraft av en form for identifikasjon ved at hun ble oppfattet som rasistisk fordi andre møtedeltakere opptrådte på en slik måte. Dette er åpenbart uholdbart.

A hadde tillitsverv i Fedrelandspartiets Osloavdeling i en kort periode. Dette parti har ikke rasistiske poster i sitt program. As opptreden i partiet er åpenbart ikke rasistisk.

Dette innebærer at Lunde ikke har ført sannhetsbevis for de beskyldninger han retter mot A i sin bok.

Det er på det rene at enkelte beskyldninger som det ikke er ført sannhetsbevis for, etter gjeldende rett, likevel ikke er rettsstridige. Rettsstridsgrensen må derfor trekkes. Her må hensynet til Lundes ytringsfrihet veies mot As personvern og hennes ytringsfrihet.

Det må være utilbørlig av Lunde å gi uttrykk for at A diskriminerer og trakasserer utlendinger fra fjernkulturelle land slik rasistisk er definert i bokens forord. På den annen side må boken anses som ledd i den alminnelige samfunnsdebatt. Det opereres da med en videre ytringsfrihet enn ellers.

Det følger av rettspraksis at grensen for ytringsfriheten går ved angrep på personlig vandel, hederlighet, motiver, lovlighet eller moral. Det vises til Rt-1990-257, særlig 264.

Ved den interesseavveining som må foretas i saken, er formen for fremsettelse av beskyldningene av betydning. I nærliggende sak er beskyldningene fremsatt skriftlig, i en bok som er spredt i over 1000 eksemplarer gjennom salg i bokhandlene. Forfatteren presenteres som forsker. Dette gir leseren et inntrykk av at boken er mer enn vanlig seriøs og pålitelig.

Videre er beskyldningene grove, de omfatter diskriminering og trakassering på etnisk grunnlag.

Kjente politikere og andre offentlige personer må tåle mer enn andre. Dette hensyn gjør seg ikke gjeldende i nærværende sak.

Det må være av betydning at Lunde ved utformingen av avsnittet om A og den organisasjon, TVI, hun er leder for, har utvist grov uaktsomhet og skjødesløshet. Det foreligger ingen granskning eller undersøkelser, og A har ikke vært kontaktet. Dette har ført til at praktisk talt alle faktiske opplysninger i avsnittet er uriktige.

Etter en slik interesseavveining må konklusjonen bli at Lundes beskyldninger er rettsstridige og rammes av straffeloven § 247.

Det følger av dette at A etter skadeserstatningsloven § 3-6 er berettiget til oppreisning. Når det gjelder oppreisningsbeløpets størrelse, erkjennes at ankeerklæringens maksimumsbeløp er for høyt. Av denne grunn er beløpet i ankende parts endelige påstand justert ned. As personlige forhold kan ikke være av betydning for oppreisningsbeløpet.

Når det gjelder saksomkostninger, følger det av Rt-1985-505 at saken er vunnet fullstendig selv om ankende part bare blir tilkjent et mindre oppreisningsbeløp enn maksimumsbeløpet i påstanden.

Ankemotparten, Henrik Lunde, har i det vesentlige anført:

Det bestrides at det er fremført ærekrenkende beskyldninger.

Boken omtaler bare grupper, ikke enkeltpersoner. Allerede av denne grunn kan det å være omtalt i boken ikke anses som beskyldning mot en person. Det er for øvrig åpenbart at en rekke av de personer som er omtalt i boken, ikke menes å være rasistiske eller å ha rasistiske oppfatninger. Det er således meningsløst å hevde at alle personer som nevnes i boken, har rasistiske holdninger hvis dette ikke uttrykkelig er unntatt. Bokens forord og innhold for øvrig kan naturlig forstås slik at alle som er kalt rasister er det fordi de i ord eller handling diskriminerer eller trakasserer etc., jf forordets definisjon.

A er ingen gruppe og ikke omtalt som rasist. Hun er ikke på noen steder i boken beskyldt for klanderverdig forhold. Omtalen av henne er, bortsett fra bagatellmessige misforståelser fra Lundes side når det gjelder beskrivelsen av organisasjonen TVI, objektivt korrekt.

Det foreligger etter dette ingen ærekrenkelse som kan danne grunnlag for krav om oppreisning.

Hvis det legges til grunn at A er beskyldt for å ha rasistiske holdninger, må begrepet rasistisk defineres i samsvar med innholdet i boken. Boken inneholder en oversikt over en rekke grupper, fra de svært militante, utvilsomt rasistiske grupper, til de mer kuriøse grupper som As organisasjon TVI. Sistnevnte type grupper gjør seg, slik de fremstilles i boken, bare skyldig i en meget mild form for rasisme som ikke kan føles særlig krenkende. Det må dertil legges til grunn at begrepet rasistisk i statsvitenskapelig teori ikke er presist. Etter nyere teori er begrepet vesentlig mer omfattende enn etter den klassiske leksikale definisjon hvor en rases overlegenhet i forhold til andre er det sentrale

element. Lunde har aldri ment å bruke begrepet rasistisk på denne måte. Hans begrep tar utgangspunkt i definisjonen i Konvensjonen.

På grunnlag av det innhold i begrepet rasistisk som Lunde legger til grunn, må det fastholdes at A har vist rasistiske holdninger. Dette innebærer likevel ikke en overtredelse av straffeloven § 247. Det er ikke ærekrenkende å kalle noen for reaksjonær, revolusjonær eller rasist etter Lundes forståelse av begrepet. Slike påstander vil ikke være egnet til å skade en annens gode navn og rykte.

Hvis det legges til grunn at det forhold at As navn er nevnt noen steder i boken, innebærer overtredelse av straffeloven § 247, bortfaller straffbarheten etter § 249 fordi Lunde har ført sannhetsbevis.

Når det gjelder As innlegg i Nationen 19. januar 1989 med tittelen Misbruk av ekteskapet, er dette utvilsomt rasistisk. Hele innlegget baseres på mistenkeliggjøring og nedvurdering av unge, mannlige innvandrere. Intervjuet i Aftenposten 24. august 1990 med krav om færre utlendinger i borettslag gjelder i realiteten ikke utlendinger, men fremmedkulturelle grupper. Det er personer som nordmenn har lite til felles med når det gjelder religion, tradisjon, levesett og mat som A ønsker å forskjellsbehandle. Deres mulighet til å skaffe seg bolig i borettslag skal begrenses ved offentlige bevilgninger slik at borettslagene skal kunne benytte forkjøpsrett for å utsette salg av borettslagsleiligheter inntil norske interessenter melder seg. Dette er klart rasistisk.

Innlegget i Moss avis 14. desember 1991 om å snu ryggen til Arne Myrdal, må etter en normal forståelse oppfattes som støtte til Arne Myrdals rasisme.

Deltakelse på Breianseminaret, hvor det var til stede representanter fra en rekke rasistiske grupperinger, representerer også klare indikasjoner på at A har rasistiske holdninger.

Det samme gjør hennes tillitsverv i Fedrelandspartiet. Dette partiet har, særlig ved løpesedler nevnt i Lundes bok, gitt uttrykk for synspunkter som dekkes av begrepet rasistisk etter Lundes definisjon.

Hvert av disse forhold, enkeltvis, og under enhver omstendighet vurdert samlet, representerer bevis for at A har opptrådt rasistisk.

Selv om det legges til grunn at Lunde ikke har ført sannhetsbevis, foreligger likevel ikke straffbare ærekrenkelsener siden Lundes utsagn må anses ikke å være rettsstridige. Det vises til den rettsstridsreservasjon som er utviklet i rettspraksis først og fremst av hensyn til ytringsfriheten i det norske samfunn. Et utsagn må således være utilbørlig for at det skal rammes av straffeloven § 247. Etter rettspraksis går grensen for politiske ytringer slik som i nærværende sak, ikke på ytringens innhold, men på dens karakter av å ramme hederlighet, lovlighet og personlig vandel eller personlig hederlighet eller motiver, jf Rt-1990-257, særlig 264 og Rt-1994-50, særlig side 55. Det vises videre til Den europeiske menneskerettskommisjon og domstols avgjørelse i saken Lingens mot Østerrike.

Særlig dommen i Rt-1990-257 viser at det etter Høyesteretts syn skal svært meget til for at en politisk ytring kan bli betraktet som en ærekrenkelse etter straffeloven § 247 og danne grunnlag for krav om oppreisning. Det fremgår av dommen at en av redaktørene i Rogalands avis i en lederartikkel hadde skrevet at Carl I Hagen hadde drevet kampanje for å styrke fremmedhatet blant nordmenn, og at han hadde appellert til de sletteste instinkter hos mennesket og triumferte når han hadde fått lokket noen med seg. Etter lederens syn var de midler Hagen hadde benyttet for å fremme sin fremmedhatpolitikk så usle at de ikke kunne blåses bort med valg vinden.

På tross av at disse anførsler går på Hagens personlige forhold, fant Høyesterett at uttalelsene ikke var utilbørlige. Avisens eier og redaktøren ble frifunnet for kravet om oppreisning. Selv om en politiker som Carl I Hagen åpenbart må tåle mer enn en mer ukjent person som A, er Hagendommen av klar betydning også i nærværende sak.

Det er i saken særlige forhold som ytterligere underbygger anførselen om at Lundes omtale av A ikke er utilbørlige. Uttalelsene finnes i en liten bok med meget begrenset utbredelse. Uttalelser i en landsdekkende avis, ville ha hatt vesentlig annen virkning.

Uttalelsene er ikke på noen måte grove; de fleste lesere vil ikke legge merke til As navn.

Det er videre sterke, offentlige interesser i at Lunde på en mest mulig fullstendig måte må kunne delta i offentlig samfunnsdebatt.

Dertil kommer As egne forhold. Hun har ved en rekke anledninger kommet med uttrykk og uttalelser som mange mener er rasistiske. Hun har videre deltatt i seminarer og som tillitsmann i et politisk parti av mer eller mindre rasistisk karakter. Ingen, heller ikke Lunde, vil nekte henne slik adferd. Den er beskyttet av ytrings- og meningsfriheten i Norge. Lunde må imidlertid på sin side, i kraft av sin ytringsfrihet, være berettiget til å omtale A på en måte som ikke innebærer angrep på hennes personlige hederlighet, lovlighet, vandel eller motiver.

Dette fører til at Lundes uttalelser ikke er utilbørlige, og de representerer derfor ikke ærekrenkelser som kan danne grunnlag for krav om oppreisning.

Et eventuelt oppreisningsbeløp må under enhver omstendighet settes lavt. Det vises til at A ved sine uttalelser må anses å ha gitt foranledning til bokens avsnitt om henne.

Lagmannsretten er kommet til et annet resultat enn byretten og skal bemerke: Det fremgår så vel av bokens tittel, særlig undertitlen, av bemerkningene på bakre omslagsside og av forordet at forfatterens formål med boken er å fremstille rasistiske grupper i Norge. Slik As gruppe, TVI, er omtalt, må den forstås som en slik rasistisk gruppe. Det er i beskrivelsen ikke gjort noen reservasjon, slik som tilfelle er når det gjelder Fremskrittspartiet. Den jevne leser av boken må derfor oppfatte TVI som en rasistisk gruppe i likhet med de øvrige grupperinger som er nevnt i boken.

Beskyldningen om å være rasistisk må ikke bare omfatte gruppen TVI, men også A. Hun er nevnt som leder av gruppen og hennes navn er nevnt to steder i boken.

Lagmannsretten må så ta stilling til hvilket rasistbegrep bokens jevne leser vil legge til grunn. Retten er enig med A i at bokens egen definisjon i forordet må være utslagsgivende. En leser vil også av omtalen på siste omslagsside, hvor utgangspunktet var tyske nynasister og hvor det nevnes at 68 mennesker er drept etter siste krig av slike nasister, få inntrykk av at boken omhandler klart rasistiske grupper. Lagmannsretten finner at den mer omfattende definisjonen av begrepet rasistisk som muligens er utviklet i nyere statsvitenskapelig teori, ikke kan være av betydning i saken. Slik vitenskapelig teori vil etter alt å dømme være ukjent så vel for A som for den jevne leser av boken.

Retten kommer etter dette til at beskyldningene mot A i utgangspunktet er ærekrenkende idet de representerer overtredelser av straffeloven § 247.

Ærekrenkelsene vil kunne være straffrie hvis Lunde fører sannhetsbevis for dem.

Når det gjelder innlegget i Nationen januar 1989 om proformaekteskap, finner retten at dette ikke innebærer noe sannhetsbevis for rasisme. Tonen i innlegget kan muligens virke krenkende for enkelte grupper innvandrere. As meninger uttrykt i innlegget må imidlertid ligge innenfor ytringsfriheten, og de konkrete forslag hun fremsatte kan ikke anses som rasistiske.

Intervjuet i Aftenposten den 24 august 1990 om ulempen med opphopning av utlendinger i tette bomiljøer er heller ikke rasistisk etter den definisjon av begrepet lagmannsretten har lagt til grunn. Intervjuets innhold vil kunne føles krenkende for innvandrere fra den tredje verden. As uttalelser kan vanskelig forstås slik at de bare gjelder utenlandske statsborgere. Det vises til at A blant annet tillegges følgende uttalelse i intervjuet:

Nordmenn har lite til felles med mange innvandrere og utlendinger - det lar seg ikke skjule. Hverken når det gjelder religion, tradisjon, levesett og mat. Derfor oppstår det problemer når man bor så tett som i en boligblokk.

Etter rettens skjønn er A her nær grensen for rasistbegrepet. Uttalelsen og intervjuet for øvrig fremtrer likevel ikke mer fremmedfiendtlig enn det man svært ofte kan finne i leserinnlegg i aviser, og kan ikke sies å rammes av det rasistbegrep som er Lundes utgangspunkt.

Innlegget i Moss dagblad 14 desember 1991 og As deltakelse på Breianseminaret på Svarstad må ligge innenfor ytrings- og meningsfriheten. Det samme gjelder det forhold at A i en kort periode hadde tillitsverv i Fedrelandspartiets interimsstyre i Oslo. Disse forhold kan ikke gi grunnlag for å betegne A som rasist.

Lagmannsretten kommer etter dette, på grunnlag av bevisførselen under ankeforhandlingen, til

at Lunde ikke har ført sannhetsbevis for de beskyldninger han i boken retter mot A, verken når bevisene vurderes enkeltvis eller samlet. A har gitt uttrykk for meninger som svært mange tar avstand fra og som utvilsomt kan virke krenkende for en del innvandrere. Etter rettens syn må hennes uttalelser likevel ligge innenfor hennes ytrings- og meningsfrihet.

Særlig i politisk debatt er ikke alle ærekrenkelser som det ikke er ført sannhetsbevis for, rettsstridige og derved straffbare. I en offentlig samfunnsdebatt må det være relativt frie grenser for omtale av andres meninger. Slik frihet må Lunde kunne påberope seg. På den annen side kommer hensynet til As ytringsfrihet og til hennes personvern.

Etter rettspraksis må grensen for ytringsfriheten anses å gå ved angrep på personlig vandél, hederlighet, motiver, lovlýdighet eller moral. Det vises til Rt-1990-257 , særlig side 264 og Rt-1994-0 særlig side 55. Det skal på den annen side mye til for at angrep på personers meninger og holdninger uttrykt i den offentlige debatt, anses straffbart ærekrenkende. Dette må også gjelde for angrep på A, selv om synspunktet bærer lenger når det gjelder angrep på kjente politikere og andre offentlige personer.

Retten legger vekt på at beskyldningene mot A ble fremstilt i en bok skrevet av en forsker og beregnet for vanlig salg og på at beskyldningene er grove. De omfatter påstander om diskriminering og trakassering på etnisk grunnlag.

Lagmannsretten legger betýdelig vekt på at Lunde ved utformingen av uttalelsene om A åpenbart har foretatt svært mangelfulle undersøkelser. En rekke av de konkrete opplysninger som boken inneholder om A og hennes gruppe TVI, er positivt uriktige, herunder at gruppen var registrert som et politisk parti. Postadressen var feil. Det er heller ikke riktig at A hadde deltatt i TV-debatter eller at hun har hatt befatning med løpesedler fra Den norske Forening. Det må anses på det rene at Lunde dels har forvekslet A og en annen person. Etter rettens syn må det stilles strenge aktsomhetskrav for at en ellers ærekrenkende beskyldning ikke skal anses utilbørlig og rettsstridig. Hadde Lunde tilfredsstilt disse krav ville han kunnet unngå faktiske feil. Dette ville innebære at TVI ville fremtrådt som en svært marginal gruppe av liten offentlig interesse. Det er ikke usannsynlig at forsvarlige undersøkelser fra Lundes side ville ha ført til at gruppen overhodet ikke ville ha vært nevnt i boken.

Den rasismedebatt Lunde gir sitt bidrag til i boken, er på den annen side viktig samfunnsmessig. Lunde må under påberopelse av sin ytringsfrihet innen relativt vide grenser kunne karakterisere de øvrige aktører i debatten.

Lagmannsretten er i tvil om Lunde ved sin omtale av gruppen TVI og av A har overskredet ytringsfrihetens grenser slik at uttalelsene er rettsstridige. Etter en samlet vurdering kommer retten til at beskyldningene om at A er rasistisk etter bokens definisjon må anses for utilbørlige og for straffbare ærekrenkelser.

Etter skadeserstatningsloven § 3-6 kan Lunde i denne situasjonen pålegges å betale slik erstatning for skade av ikkeøkonomisk art som retten finner rimelig. Etter rettens skjønn bør A tilkjennes oppreisning.

Det finnes liten veiledning i teori og rettspraksis når det gjelder størrelsen av et oppreisningsbeløp. Gjennomgående settes beløpene lavt, jf Peter Lødrup, Lærebok i erstatningsrett, 3 utgave, side 437. Bokens henvisning til høye oppreisningsbeløp hvor skadevolder er mediabedrift med god betalingssevne, har ikke relevans i nærværende sak.

Lagmannsretten er kommet til at det oppreisningsbeløp som skal tilkjennes A må bli relativt lite.

Retten legger ved denne vurdering vekt på at i den grad A føler seg infamert, kan dette i atskillig grad anses forårsaket av hennes egne uttalelser og forslag. Hun har gitt uttrykk for synspunkter som etter alt å dømme har virket krenkende for mange innvandrere og som, hvis synspunktene vinner gehør, kan vanskeliggjøre deres situasjon i Norge.

Det tillegges en viss vekt at boken etter det opplyste har gitt Lunde liten fortjeneste.

Lagmannsretten finner etter dette at oppreisningsbeløpet bør fastsettes til kr 20000.

Når det gjelder saksomkostninger finner lagmannsretten at saken er dels vunnet og dels tapt.

Retten legger vekt på at det tilkjente oppreisningsbeløp begrenser seg til kr 20000, mens påstandsbeløpet helt fram til ankeforhandlingen var oppreisning etter rettens skjønn begrenset oppad til kr 250000. Når oppreisningsbeløpet er satt såvidt lavt som til kr 20.000 er en vesentlig grunn As egen opptreden, jf ovenfor. Dette var ikke erkjent av A under ankeforhandlingen.

Omkostningsspørsmålet må da løses etter tvistemålsloven § 180 annet ledd, jf § 174, jf Rt-1985-505, Rt-1961-954 og Schei, Tvistemålsloven, bind I, side 352.

Lagmannsretten finner at A bør tilkjennes en del av sine saksomkostninger, jf § 174 annet ledd, siden hun har fått medhold i sitt prinsipielle syn, nemlig at bokens uttalelser ga grunnlag for dom på oppreisning.

Omkostningsbeløpet fastsettes for begge retter skjønnsmessig til kr 60000.

Dommen er enstemmig.

Domsslutning:

1. Henrik Lunde betaler 20.000 -tjuetusen- kroner til A .
2. I saksomkostninger for byretten og lagmannsretten betaler Henrik Lunde 60.000 -sekstitusen- kroner til A.
3. Oppfyllelsesfristen er 2 -to- uker fra dommens forkynnelse.